

- پنج‌شنبه ۱۱ بهمن ۱۴۰۳**
- سال هفدهم - شماره ۳۰۵۴**

سپهرغرب، گروه اقتصادی – طاهره ترابی‌مهوش؛ استاد اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی
نظام بانکی را مانع بزرگ رشد بخش خصوصی در اقتصاد ایران دانست و گفت: حدود ۸۰ درصد منابع بانک به جای حمایت از تولید به بخش غیر مولد تزریق می‌شود.

بخش خصوصی همیشه یکی از متولیان مهم ایجاد شغل در کشور بوده و البته در این حوزه به موفقیت‌های قابل توجهی نیز دست پیدا کرده. در بیشتر کشورهای جهان، کاهش تصدی‌گری دولت نظیر ورود به معاملات مالی، تجاری و صنعتی همواره مورد توجه بوده و سعی شده فضایی رقابتی در حوزه کسب‌وکار به‌وجود آید تا بخش خصوصی پویاتر شود؛ اما در کشور ما سیاست‌های کلی اصل ۴۴ به‌درستی مدنظر قرار نگرفته و مقام رهبری چند بار در اقتصاد ایران موضوع را تذکر داده‌اند. طی روزهای اخیر در بازدید از نمایشگاه توانمندی و دستاوردهای بخش خصوصی، بازهم بر حمایت از بخش خصوصی پرداخته و آن را پیشران پیشبرد اقتصاد دانسته اما متأسفانه برآوردها نشان می‌دهد، بیش از ۷۰ درصد اقتصاد داخلی در دست بخش دولتی و خصوصی قرار دارد و نزدیک به ۳۰ درصد آن متعلق به بخش خصوصی است، جالب آنکه وضعیت شغلی افراد نشان می‌دهد که بیش از ۸۵ درصد شاغلان در بخش خصوصی و حدود ۱۵ درصد در بخش دولتی مشغول به‌کار هستند که این موضوع از اهمیت بخش خصوصی در تولید اشتغال و فشار مالی و اقتصادی به این

بخش حکایت دارد.

تأسف‌برانزتر اینکه رابطه معکوس بین میزان اشتغال و دسترسی به منابع مالی و اقتصادی در کشور توازن اشتغال پایدار را به‌هم می‌زند از این قاعده طبق گزارش بانک جهانی، بیش از ۹۰ درصد اشتغال جهان متعلق به بخش خصوصی است، بنابراین ثروت این بخش نقش مهمی در توسعه و رشد اقتصادی کشورها دارد که یقیناً کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نیست چراکه فعال شدن بخش خصوصی ارزش افزوده‌ای ایجاد می‌کند که توأم با آن فرصت شکل‌گیری نیروی انسانی، کارآفرینی، انتقال فناوری و زیرساختارهای فیزیکی فراهم می‌شود.

بنابراین به‌دنبال ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و همچنین تصویب و ابلاغ قوانین و مقررات متعدد از ابتدای دهه ۹۰ ازجمله قانون بهبود مستمر کسب‌وکار، قانون رشد موانع تولید و غیره نقش مهمی برعهده بخش خصوصی گذاشته و مقرر شد زمینه‌های لازم برای توسعه این بخش در اقتصاد کشور فراهم شود. اما همچنان فعالیت این بخش باوجود اهمیت در کشور با موانع و چالش‌های بسیاری روبه‌رو است. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع برآن شدیم تا درخصوص وضعیت بخش خصوصی و چالش‌های پیش روی این بخش با اقتصاددانان و استاد دانشگاه شهید بهشتی گفت‌وگویی ترتیب دهیم که در ادامه می‌خوانید:

عبدالمجید شیخی با بیان اینکه سطح میدان دادن به بخش خصوصی تابعی از بینش و

خصوصی‌سازی تأکید کرد.

او معتقداست‌که‌در ایران نه‌تنها خصوصی‌سازی به درستی انجام نشده، بلکه مشکلاتی از قبیل «اختصاصی‌سازی» به جای «خصوصی‌سازی» به‌وجود آمده که نتایج منفی را به همراه داشته. در برخی از موارد شاهد این بودیم که پس از واگذاری‌ها، خریداران به جای سرمایه‌گذاری در صنعت اصلی، به حوزه‌های غیرمرتبط روی آوردند که این امر نه تنها هدف اصلی را از بین برد بلکه مشکلات جدیدی به‌وجود آورد.

او همچنین بر لزوم شفاف‌سازی و نظارت مستمر در فرآیند خصوصی‌سازی تأکید کرد و از تجارب کشورهای دیگر مانند مالزی و انگلستان به‌عنوان نمونه‌هایی از خصوصی‌سازی‌های موفق و ناموفق یاد کرد. تنها با شفاف‌سازی و ارائه برنامه‌های مشخص از سوی خریداران می‌توان از تکرار اشتباهات گذشته جلوگیری کرد. جزئیات بیشتر این گفت‌وگو که فرصت مناسبی بود تا بتوانیم به بررسی عمیق‌تری از چالش‌های اقتصادی و خصوصی‌سازی در ایران بپردازیم و راهکارهای عملی برای بهبود این فرآیند ارائه دهیم و توضیحات ایشان را در ادامه خواهید خواند.

وی در ابتدا با بیان اینکه مشکلات اقتصادی کشور ایران به جایی رسیده که بسیاری از مسائل به‌طور دقیق شناسایی شده‌اند و حتی راه‌حل‌های آن‌ها نیز در ذهن سیاستگذاران و کارشناسان

بصیرت دولت است، گفت: هرچا دولت از بخش خصوصی با ابزارهای مختلف حمایت کرده و به آن میدان داده ما نتوانسته‌ایم از طریق این توانمندی‌ها بسیاری از کمبودها و خلأها را پر و برطرف کنیم.

وی افزود: درواقع آنچه مقام معظم رهبری در بازدید از نمایشگاه دستاوردها و توانمندی‌های بخش خصوصی نیز ابراز کردند، خود مؤید این مسئله است چراکه ما در اقتصاد اسلامی قاعده‌ای داریم که بر اساس آن عنوان می‌شود: در این حوزه هر کاری که از دست مردم برآمده و خللی در حقوق عمومی ایجاد نمی‌کند، بایستی به بخش خصوصی و مردم ظهور برساند.

وی با ابراز اینکه سیاست‌های کلی اصل ۴۴ نیز به همین موضوع اشاره دارد که ما بایستی به بخش خصوصی میدان داده و آن بخش‌هایی از اقتصاد را که با مصالح عمومی و امنیت جامعه در تعارض نیست را به آن‌ها سپرد، تصریح کرد: مسلماً حمایت‌های همه‌جانبه می‌تواند توانمندی این بخش را در موقعیت‌های حساس همچون تحریم‌ها به منصفه ظهور برساند. این استاد اقتصاد با بیان اینکه بخش خصوصی همواره در موقعیت‌های حساس در پی حمایت توانسته از تهدیدها فرصت ایجاد کند، تصریح کرد: برای نمونه امروز ایران نه‌تنها بحث نظامی اول منطقه است بلکه به همت بخش خصوصی در قالب شرکت‌های فاوور و دانش‌بنیان در عرصه‌های درمانی همچون لیزر و سلول‌های بنیادی و با تولید لوازم خانگی و خودورهای برقی

اقتصادی

استاد دانشگاه شهید بهشتی؛

نظام بانکی، مانع بزرگ رشد بخش خصوصی در اقتصاد

نیز جزو اولین‌ها است و همه این موارد از طریق توانمند کردن بخش خصوصی میسر شده است. شیخی با اشاره به اینکه متأسفانه اشکال اصلی ما در نقش‌آفرینی بخش خصوصی در اقتصاد، تبعیت از افکار غربی سرمایه‌داری است

تشریح کرد: آنچه که حدود ۳۰۰ سال است از طریق افکار سرمایه‌داری و اقتصاددانان غربی بر کشورهای جهان سوم در قالب آزادسازی بازار، رقابت و غیره تزریق و تحمیل می‌شود، با آنچه که در کشورهای خودشان به‌کار گرفته می‌شود ۱۸۰ درجه متفاوت است.

وی با بیان اینکه در این کشورها دولت از بخش خصوصی فعال در حوزه‌های مختلف همچون صنعتی، خدمات، کشاورزی و بخش انرژی حمایت کرده و این امر را به‌وضوح می‌توان در معاهدات منطقه‌ای بین غربی‌ها مشاهده کرد، گفت: این معاهده انقدر گسترده است که حتی شامل حمایت‌های سفره مصرف‌کننده نهایی نیز می‌شود.

این کارشناس اقتصادی با تأکید بر اینکه ما نیز باید از شرکت‌های فعال در بخش خصوصی، خدمات، شرکت‌های نوپای دانش‌بنیان، کارآفرینان، افراد مبدع و خلاق حمایت کنیم، تشریح کرد: این حمایت شامل انواع ابزارهای حمایتی مالی، پولی، بازاریابی، فناوری و تبلیغاتی است.

شیخی با اشاره به اینکه تزریق این حمایت‌ها درواقع مجال را برای فعالیت بخش خصوصی فراهم می‌کند، خاطرنشان کرد: سؤال این است که چرا ما زمینه رشد نیروهای جوان در بخش‌های

محصولات دارویی‌که نیاز اساسی کشور بوده، بعضاً به سمت تولید لوازم آرایشی و بهداشتی رفته‌اند که کاملاً مغایر با هدف اولیه واگذاری بوده است. همچنین، در برخی موارد شاهد این بوده‌ایم که پس از واگذاری صنایع، خریداران به جای حفظ واحدهای تولیدی، آن‌ها را تغییر کاربری به بخش‌های غیرمرتبط مانند ساختمان‌سازی تبدیل شده و کارگران بیکار شده‌اند و حتی گاهی آن چیزی که خریداری شده به‌دلیل قیمت‌گذاری بسیار ارزان‌تر، توسط خریدار تکه‌تکه شده و او با فروش آن به سود هنگفت بی‌دردرس دست یافته است.

■ **ضرورت شفاف‌سازی و نظارت مستمر**
این کارشناس اقتصاد بین‌الملل با بیان اینکه وقتی ما از خصوصی‌سازی صحبت می‌کنیم باید نگاه ملی به موضوع داشته باشیم بر لزوم شفاف‌سازی در فرآیند خصوصی‌سازی تأکید کرد و گفت: در بسیاری از کشورهای دنیا، فرآیند خصوصی‌سازی با شفافیت و با نظارت دقیق پیش می‌رود.

اکبری‌جور معتقد است که باید به خبرنگاران و رسانه‌ها اجازه داده شود که بدون ترس و با آزادی کامل، سؤالات سخت و صریح از مسئولان و متولیان فرآیند خصوصی‌سازی پرسند. اینکه مثلاً چون من سمت یا عنوانی ویژه دارم و با استفاده از این عنوان اجازه پرسشگری ندارم، نه! باید شفاف‌سازی انجام بشود.

او همچنین افزود، صرف فروش شرکت‌های

ایران با چالش‌هایی همچون تحریم‌های بین‌المللی، کمبود سرمایه‌گذاری خارجی و فرسودگی برخی از تأسیسات نفتی روبه‌رو است. با این حال دولت و شرکت‌های نفتی با اجرای برنامه‌های جامع برای جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، به‌روزرسانی تأسیسات و افزایش همکاری‌های منطقه‌ای، در حال مقابله با این چالش‌ها هستند.

به‌عنوان مثال، برنامه‌هایی همچون «ا طرح جامع توسعه میدان‌های نفتی» و «افزایش سرمایه‌گذاری در بخش بالادستی نفت» به‌عنوان راهکارهای کلیدی برای مقابله با چالش‌های موجود مطرح شده‌اند، همچنین افزایش همکاری با کشورهای منطقه و استفاده از ظرفیت‌های سازمان‌های بین‌المللی همچون اوپک به ایران کمک کرده تا در شرایط تحریم، جایگاه خود را در بازار جهانی نفت حفظ کند.

صنعت نفت ایران با وجود تحریم‌ها و چالش‌های متعدد، توانسته با تکیه بر توانمندی‌های داخلی و استفاده از فناوری‌های نوین، گام‌های بلندی برای توسعه و پیشرفت بردارد. کشف و بهره‌برداری از میدان‌های نفتی جدید، توسعه میدان‌های مشترک و افزایش راندمان استخراج نفت، نشان‌دهنده ظرفیت‌های بالای این صنعت برای آینده‌ای روشن است. با ادامه این روند و افزایش همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی، ایران می‌تواند به یکی از بازیگران اصلی بازار جهانی نفت تبدیل شود و سهم خود را در اقتصاد جهانی افزایش دهد.

گزارش‌ها حاکی از آن است که صنعت نفت ایران نه‌تنها در شرایط سخت مقاومت کرده است، بلکه با برنامه‌ریزی دقیق و استفاده از فناوری‌های نوین، در مسیر پیشرفت و توسعه پایدار قرار گرفته. آینده این صنعت با توجه به ظرفیت‌های موجود و تلاش‌های صورت گرفته، بسیار امیدوارکننده به‌نظر می‌رسد.

مختلف به‌ویژه نظام آموزش و پرورش را فراهم می‌کنیم اما در عرصه میدان تولید هنوز به‌درستی درگاه صدور مجوزها نتوانسته این فرصت را برای تولیدکنندگان بخش خصوصی جوان، مبدع و خلاق را فراهم کند؟

وی با بیان اینکه از طریق تسهیلگری در کسب و کار باید بخش زیادی از نیاز کشور توسط بخش خصوصی تأمین شود، تشریح کرد: درخصوص نقش نظام بانکی و تسهیلات مالی در حمایت از بخش خصوصی باید بگویم متأسفانه نظام بانکی با ۱۸۰ درجه اختلاف عمل می‌کند؛ یعنی به جای تشویق بخش تولید، آن را سرکوب می‌کند چراکه در حال حاضر بیش از ۷۰ تا ۸۰ درصد منابع بانکی صرف فعالیت‌های غیر مولد و تنها ۲۰ تا ۳۰ درصد منابع آن‌هم با خون دل دادن به تولیدکنندگان این بخش تزریق می‌شود.

وی افزود: بنابراین می‌توان گفت مانع بزرگ رشد اقتصادی و بخش خصوصی در کشور نظام بانکی و تنها راه حل پیش رو نیز تعطیلی بانک‌های خصوصی است چراکه مجوزهای داده‌شده به بانک خصوصی، غیر قانونی بوده و مجوز تأسیس یک بانک، حق عمومی است که نباید آن را در اختیار بخش حقیقی گذاشت.

این کارشناس اقتصادی با بیان اینکه متأسفانه بخشی از بازار بورس به نام بازار ثانویه نیز درست شرایطی همچون بانک‌ها را دارند اظهار کرد: این بخش نیز به قمارخانه بدل شده و هیچ خاصیت و ارزش افزوده‌ای به‌دنبال ندارد.

شیخی بهترین‌راهکار برای تقویت بخش

دولتی با هدف خصوصی‌سازی کافی نیست و باید برنامه‌ای مشخص برای آینده شرکت‌ها و نحوه مدیریت آن‌ها توسط خریداران وجود داشته باشد.

وی در ادامه گفت: هر چقدر ما با قوانین شفاف و ساده‌تر و در عین حال قابل اجرا و به نتیجه‌یافته داشته باشیم، با شفاف‌سازی‌های مستمر، شرایط خصوصی‌سازی خیلی بهتر خواهد شد.

■ **تجارب جهانی در زمینه خصوصی‌سازی**

این کارشناس اقتصادی به تجربیات جهانی در زمینه خصوصی‌سازی اشاره کرد و به‌طور خاص به موفقیت خصوصی‌سازی در مالزی و پرداخت و ضمن مقایسه خصوصی‌سازی در ایران و مالزی و با اشاره به همزمانی این اقدام در دو کشور، گفت: در مالزی خصوصی‌سازی به‌طور صحیحی انجام شد و بسیاری از پایان‌نامه‌های دکتری در ایران به این مقایسه پرداخته‌اند. در مقابل، خصوصی‌سازی در ایران نتوانسته نتایج مطلوبی به همراه داشته باشد و بیشتر به «اختصاصی‌سازی» منجر شده است.

اکبری‌جور همچنین از تجربه خصوصی‌سازی در انگلستان سخن گفت و اشاره کرد که در برخی از موارد دولت مجبور به بازگشت به وضعیت قبلی و ملی‌سازی مجدد برخی بخش‌ها شده است. او پرسش‌هایی مطرح کرد که چرا برخی خدمات مانند حمل و نقل عمومی شهری پس از خصوصی‌سازی در ایران به درستی ادامه پیدا

خصوصی را ایجاد تشکل‌های تعاونی دانست و عنوان کرد: خلق تشکل‌های اقتصادی تعاونی می‌تواند خرده‌سرمایه‌های بخش خصوصی را جمع کرده و در مسیر تولید قرار دهد و در عین حال مردم را به‌عنوان صاحبان جایگاه در نظام حاکمیت مطرح کند.

مع‌الوصف چنانکه گفته شد، مقدمه حضور بخش خصوصی در اقتصاد جذب سرمایه‌های جدید است و این سرمایه‌ها جذب نمی‌شود مگر در بهبود زیرساخت‌ها و ارائه افق جدید به بخش خصوصی.

هم‌اکنون در کشورمان سهم اشتغال متعلق به بنگاه‌های خرد و کوچک است که میانگین ۸۰ درصد اشتغال کشور را به خود اختصاص داده‌اند؛ اما سهم آن‌ها از تسهیلات بانکی به زیر ۳۰ درصد می‌رسد و طبق آمارها حدود ۴۰ درصد ظرفیت بنگاه‌های تولیدی خالی است که اگر دولت مواد اولیه و تسهیلات مالی فراهم کند، بخش خصوصی سرمایه‌گذاری خواهد کرد.

از طرفی بیشتر قوانین موجود در حوزه تولید، تجارت، صنعت، پولی و مالی متعلق به چند دهه قبل و نیازمند اصلاح و همسان‌سازی با اقتصاد و شرایط حاکم بر آن است. این موضوع نتیجه‌ای به‌جز زمین‌گیر کردن فعالیت بخش خصوصی و اقتصاد کشور ندارد.

بنابراین در شرایط تحریم حاکم بر کشور و جنگ اقتصادی، دولت برای خنثی کردن تحریم‌ها باید با مشارکت بخش خصوصی مدیریت توسعه‌ای و هوشمندانه داشته باشد.

نکرده و بهبود نیافته‌اند.

■ **چالش‌های موجود و نیاز به اصلاحات اساسی**

وی تأکید کرد که تا زمانی که خصوصی‌سازی واقعی در ایران صورت نگیرد و به بخش خصوصی به معنای واقعی میدان داده نشود، مشکلات اقتصادی کشور حل نخواهد شد.

او توضیح داد که در سیستم دولتی، ما با مشکل روز افزودن بزرگ و فربه شدن مواجهیم که در عمل مشکلاتی مانند کندی در تصمیم‌گیری، فساد و رانت را بوجود خواهد آورد و باعث می‌شود به‌مرور از هدف اصلی (بهره‌وری، رشد و توسعه) فاصله بگیریم. به بیان ساده، علاوه بر خصوصی‌سازی، باید فضا برای رقابت بخش خصوصی نیز باز شود تا آن‌ها بتوانند در این عرصه رقابت کنند و به رشد و توسعه اقتصادی کمک کنند.

این کارشناس اقتصادی با اشاره به اینکه می‌توان از بخش خدمات برای شروع دوباره خصوصی‌سازی استفاده کرد، اضافه کرد که برای جلوگیری از تکرار اشتباهات گذشته باید قوانین ساده، شفاف و قابل اجرایی وجود داشته باشد که نظارت مستمر بر روند خصوصی‌سازی را تضمین کند.

اکبری‌جور بر لزوم توجه به شفافیت، نظارت و برنامه‌ریزی دقیق در فرآیند خصوصی‌سازی تأکید کرد و گفت که در غیر این صورت، مشکلات اقتصادی کشور روز به‌روز افزایش خواهد یافت.

همکاری مشترک با کشورهای همسایه می‌تواند به توسعه ایران کمک کند

دارند برای سرمایه گذاری مشترک به خصوص در حوزه‌های مشترک و انتظار می‌رود دولت چهاردهم هم همانطور که دولت سیزدهم مسیر روابط خارجی با کشورهای همسایه را بهبود بخشید همین مسیر را ادامه دهد.

مدنی تصریح کرد: در حوزه کشاورزی، زیر ساخت، آب می‌توان پروژه‌های مشترکی را با کشورهای همسایه تعریف کرد که آنها نیز از این موضوع استقبال خواهند کرد.

وی ادامه داد: ما قبلاً هم گلابیه می‌کردیم که چرا فقط دستگاه دیپلماسی زمان و فرصت خود را بر روی تعامل با اروپا گذاشته است و همسایگان فراموش شده‌اند که البته از این موضوع نیز خسارات سنگین دیدم و کشور معطل مانده بود تا آمریکا و اروپا به برجام بازگردند که انتظار می‌رود این رویه در دولت جدید تکرار نشود.

مدنی اظهار داشت: اعتقاد داریم اگر دستگاه دیپلماسی روی کشورهای منطقه سرمایه گذاری کرده و تنش زدایی کند؛ مناسبات بین خودش و کشورهای منطقه را به‌بود بخشند؛ بسیاری از گر‌ها و مشکلات کشور حل می‌شود.

این کارشناس اقتصادی ادامه داد: ما با کشورهای همسایه اشتراکات بسیار زیادی در حوزه‌های مختلف از قبیل مذهب، فرهنگ داریم؛ بانکورهایی مانند پاکستان، عراق، ترکیه، ترکمنستان، تاجیکستان کشورهای شمال دریای خزر و حتی

کشورهای حوزه خلیج فارس زمینه همکاری خیلی زیادی داریم و از این ارتباط دولت استقبال می‌کنیم.